

LANDSMØTET 1965

Landsmøte i Norges Naturvernforbund holdes fredag 14. mai 1965, kl. 19.00 på Sjøfartsmuséet i Bergen.

Av saker til behandling nevnes:

1. Saker som nevnt i vedtektenes § 5 a. (Se bilag.)
2. Forslag fra Østlandske Naturvernforening om forandring av vedtektertes § 9, 2. og 3. punktum. Forslaget har denne ordlyd:
«Kretsforeningene tilkommer 1/3 av såvel den årlige som av den livsvarige kontingent for medlemmer tilsluttet gjennom disse. Landsforbundets andel av kontingenten for livsvarig medlemskap tillegges et fond for spesielle formål.»
Saken er utsatt fra ifjor.
3. NNV's standpunkt i spørsmålet om grunnprinsippet for jaktlovgivningen og program for NNV's arbeid på dyrelivssektoren.
4. Valg av styremedlemmer og varamenn. På valg er: Styremedlemmene Anton G. Johnson og Toralf Lyng, begge har frasagt seg gjenvalg. Varamennene Odd Narud og Sigv. Nordmann-Hanssen. Odd Narud har frasagt seg gjenvalg.
Det foreligger henstilling fra Nordland Naturvernforening (brev av 5/3-65) om å velge overlærer Loyd Villmo som styremedlem. Sør-Varanger Naturvern tilrår (brev av 27/2-65) to styremedlemmer fra de tre nordlige fylker.
5. Valg av revisor og fastsettelse av dennes lønn. NNV's revisor, Johan Engelstad, har inngått kompaniskap med Jonn Hoen. Deres firma, Johan Engelstad og Jonn Hoen, Statsautoriserte revisorer, foreslås valgt.
6. Fastsettelse av sted og tid for neste landsmøte.
7. Foredrag av landskapsarkitekt Knut Ove Hillestad om «Landskap og landskapsutbygging.»

I tilknytning til landsmøtet vil det torsdag 13. mai bli holdt et åpent møte i Bergens Håndverk- og Industriforenings festsal med bl. a. foredrag av professor Rolf Vik over emnet «Naturvern er menneskevern», orientering om den offentlige administrasjon av naturvern- og friluftssaker ved direktør Gunnar Germeten, og lysbildekåseri fra de foreslåtte natur- og nasjonalparker i Nord-Norge.

Lørdag 15. mai arrangeres en båttur i Sunnhordland.

Nærmere orientering blir gitt i pressen.

NORSK
NATUR

NR. 2 - 1. ÅRGANG - APRIL 1965

REDAKTØR: RAGNAR FRISLID

NORGES NATURVERNFORBUNDS TIDSSKRIFT

Faunaen i naturvernet

I dette nummeret av «Norsk Natur» har vi latt dyrelivet dominere. Det betyr ikke at vi anser den ville faunaen for å være viktigere enn andre områder innen naturvernet. I virkeligheten er alle sektorer innenfor det mangfoldige naturvernbegrepet nøyaktig like betydningsfulle.

Men dyrelivet står likevel i en litt spesiell stilling, fordi det fins sterke grupper i samfunnet som vil gå inn for å utrydde deler av det. En lignende situasjon har vi ikke på noe annet område innen naturvernet. Ingen ser det som et mål å temme alle landets fosser, ingen går aktivt inn for å utslette deler av landets flora. Men enkelte arter som er en del av norsk natur har sine utrettelige fiender blant mennesker, som fulle av tro på sin sak går inn for å utslette dem.

Det som først og fremst trengs om vi skal berge de truede artene på lang sikt er forskning og opplysning. For det vi ikke på noen måte kan akseptere, er at bekjempelsen av sårbare dyrearter skal skje på grunnlag av *tro* og *antakelser* om omfanget av deres skadevirkninger. Å verne om den faunaen som hører hjemme her i landet er en altfor vesentlig sak til at samfunnet fortsatt kan oppmuntre til, eller i det hele tatt tillate, at bekjempelsen fortsetter i tradisjonelle former — med bind for øynene.

NORGES
NATURVERNFORBUND
Cort Adelers gate 14 - Oslo
Telefon 443454
Postgiro nr. 9460
Bankgiro nr. 24657/163
Generalsekretær
Magne Midttun
Trykt hos Grøndahl & Son
på Norcote papir fra
Saugbrugsforeningen
Opplag: 17000

NORSK NATUR

Utkommer 4 ganger årlig —
Januar, april, september,
november.

Abonnement kr. 15 pr. år.

Medlemskap kr. 10 pr. år
inkluderer abonnement.

Annonser:
Folder med alle opplysninger
på forlangende.

AV INNHOLDET

De store rovdirene	34
Vårt syn på dyrelivet	44
Elferdalen urskog	47
Sau og rovvilt	52
Vestfolds fuglemarker	55
Hullrugerne og skogen	58

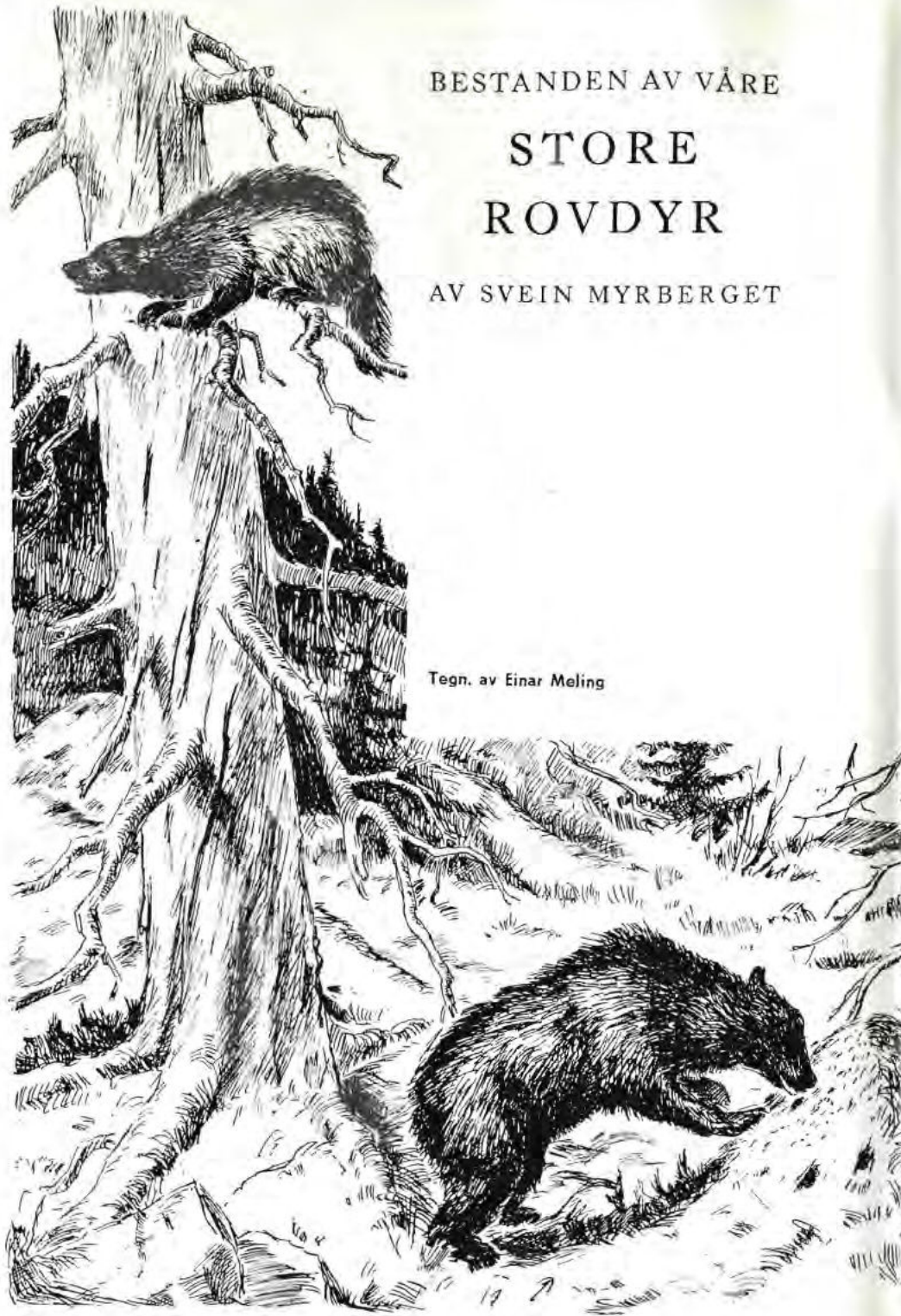
Omslaget: Reven — et vilt i brennpunktet. Foto Ragnar Frislid.

BESTANDEN AV VÅRE

STORE ROVDYR

AV SVEIN MYRBERGET

Tegn. av Einar Meling

Fra et naturvernsynspunkt er det svært viktig å kunne oppgi antallet av våre fire store rovdyr — ulv, bjørn, jerv og gaupe — da en ut fra tallet til en viss grad vil kunne slutte seg til hvilken naturvernpolitikk som i øyeblikket vil være mest aktuell når det gjelder disse artene.

Vi har dessverre ingen tellinger over hvor mange vi har eller har hatt av de store rovdynene, men visse holdepunkter fins da, som kan brukes til å vurdere antallet før og nå. Et godt utgangspunkt for en drøfting har man i skuddpremiestatistikken, som går tilbake til 1846. Man kan naturligvis ikke direkte av denne komme fram til absolutte eller relative bestandsstørrelser, men den gir i det minste vesentlige holdepunkter. Utbredelseskarter gir opplysninger som kan brukes til å anslå antallet av de forskjellige artene, da en av disse får klarlagt i hvor store deler av landet en har faste

bestander av de ulike arter. For å kartlegge utbredelsen av rovdynene bygger jeg i første rekke på opplysninger fra de kommunale villnemnder og på avisnotiser. Det er opplagt at det her kan være betydelige feilkilder — en har f.eks. eksempler på at villkatter, haleløse rever, ja til og med en grønlandshund, har vært tatt for å være gaupe — og en subjektiv vurdering av kildens pålitelighet er nødvendig. Selv ikke innsendte drepte rovdyn er noe fullgodt bevis, da de kan være innsmuglet fra Sverige for å få utbetalt skuddpremie.

Ulven

I eldre tid svingte tallet av ulv her i landet sterkt. Ifølge Collett kjenner en tre ulveperioder — «gråbeintider» — siden sekstenhundretallet. En til to ganger hvert hundreår steg ulvemengden sterkt, for så raskt å falle. En kjenner lite til årsaken til disse svingningene. Riktig-

nok har ulven en uhyre stor forplantningsevne under gode matforhold (noe jeg senere vil komme tilbake til), men mange forfattere mener at det kanskje også må ha vært invasjon i Syd-Norge grunnet overproduksjon i Nord-Scandinavia og Russland. De store ulvemengdene kunne raskt ødelegge sitt næringsgrunnlag — hjortedyrene — og blant annet en smittsom «hvalpesyke» førte til stor nedgang i bestanden.

Skuddpremie på ulv ble innført første gang i 1733, 2 riksdaler for voksen ulv og halvparten så mye for unger. Premiebeløpet ble i den første tiden utlignet som en ekstraskatt mellom bøndene i fogderiet.

Fra 1846 overtok Staten premieringen, og fra den tid kan en forholdsvis detaljert beskrive ulvestammens historie. En må imidlertid være klar over at som bl. a. professor Rasch har påvist, foregikk det mye fusk ved innleveringen. Særlig etter lemenår ble det levert inn mye fjellrev som ulv, enkelte steder opp til 9/10 av de premierte «ulv».

Etter premiestatistikken å dømme fikk en i begynnelsen av 1860-årene en stor nedgang i bestanden. Før den tid lå premietallet på omkring 200 årlig; etter den tid og fram til 1920 svingte tallet omkring 50, i årene fram til 1955 omkring 5, og i det aller siste har det gått år mellom hver ulv som er felt.

I eldre tid var ulven utbredt over nesten hele landet, og da først og fremst i skogstraktene. Av de omkring 3 900 skuddpremier som ble utbetalt i årene 1846—63, falt hele 3 300, eller 80 %, på Syd-Norge. Etter 1870 har ulvbestanden sponen fjells vært svært liten, og etter 1900 har ulven nesten utelukkende forekommet nord for Trondheims-

fjorden og vesentlig da i Finnmark.

Kartet (fig. 1) viser ulvens nåværende utbredelse i Norge. Ifølge oppgaver fra viltmyndene har vi regelmessig ulv i det indre av Troms og Finnmark og trolig også i Lierne i Nord-Trøndelag, mens en kan finne streifdyr over store deler av det nordenfjellske Norge, nordlige deler av Østerdal og Gudbrandsdal og en sjelden gang på Vestlandet og i Sogn og Nordfjord. Hovedtyngden av ob-

Fig. 1. Utbredelsen av ulv i Norge omkring 1964 ifølge i alt vesentlig viltrapporter. (Skruverte områder regelmessig forekomst; kryss streifdyr.)

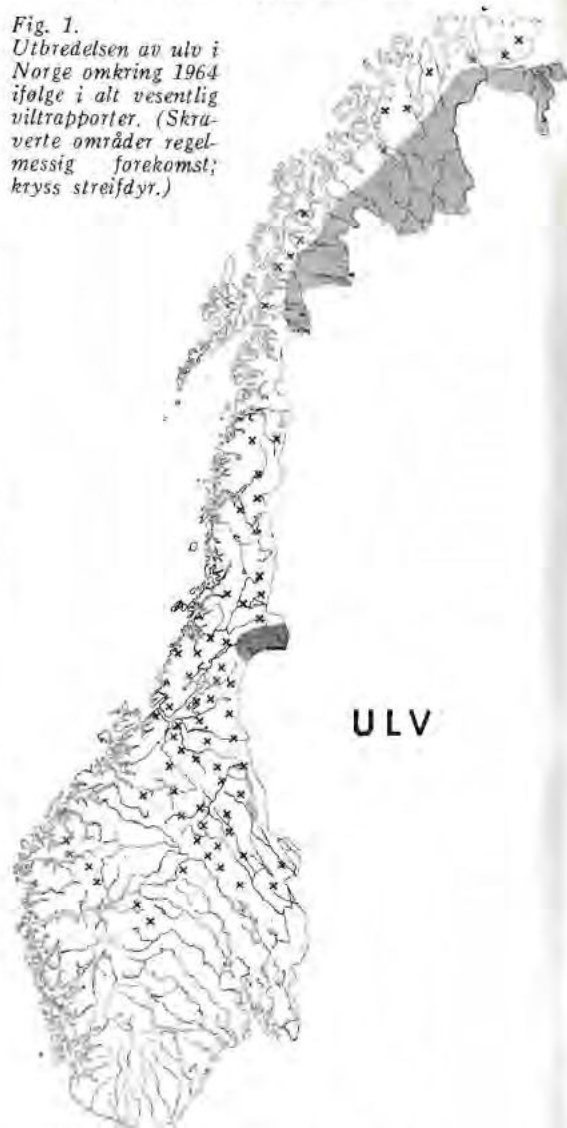
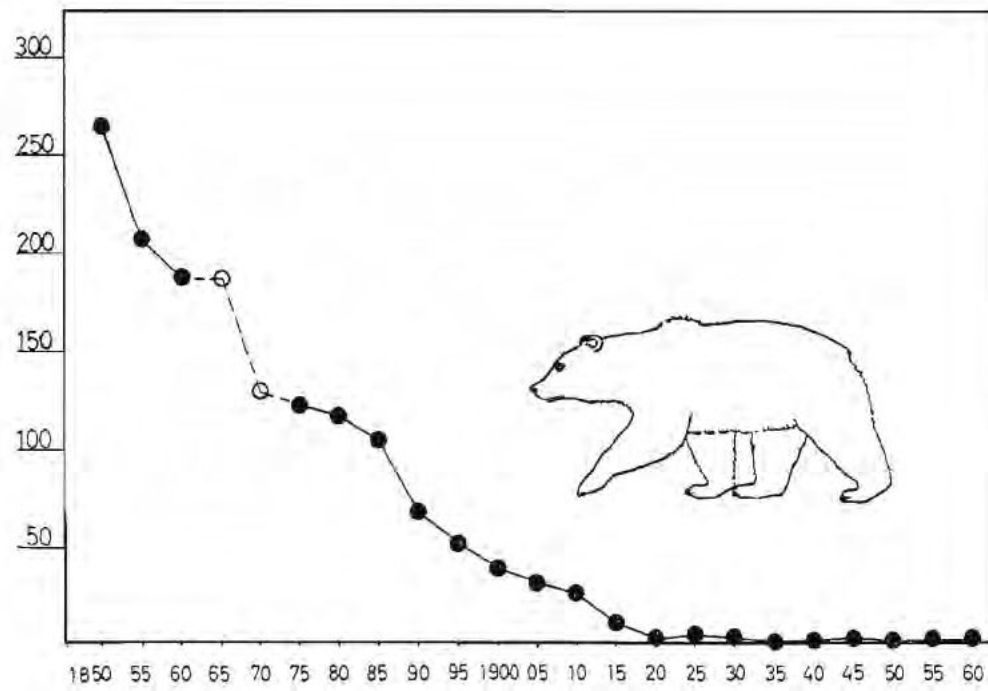

Fig. 2. Fellingsstatistikk for bjørn i Norge fra 1848 til 1962. Punktene viser gjennomsnitt for fem år.

servasjonene i de senere år ligger i Troms—Finnmark, Trøndelag, Østerdal og Gudbrandsdal. Siden 1/7-1960 er det her i landet felt 5 ulv. De fleste stammer fra Troms, men ulv er felt også i Finnmark og Hedmark (Storelvdal).

Det er vanskelig å ha noen mening om bestandens størrelse. Man kan vel ikke snakke om noen spesiell norsk ulvestamme, da en i Norge finner ulv i første rekke i grensestraktene mot Sverige og Finland. Større eller mindre ulveflokker kan om vinteren tildels følge tamrein-flokker over grensen; blant annet skal det ha vært sett flokker på 6 ulv i Verdal i 1960 og 1962, og i Troms på 7 ulv i 1961 og 10 i 1962. Ulven har også muligens forplantet seg her i landet i de senere år: I Storelvdal i 1964 (4 unger). Min personlige oppfatning er imidlertid at det ikke på noe tidspunkt etter 1960 har vært mer enn 25 ulver innenfor landets grenser.

Bjørn

Skuddpremie for bjørn fikk en første gang i 1733, og bjørnen var på den tid svært vanlig i det meste av landet. Professor Helland har anslått bestanden i 1845 til omkring 6 000 bjørn.

Etter at Staten overtok premieringen i 1846 har bestanden gått raskt tilbake i alle landsdeler. For tiårsperioden 1846—55 ble det utbetalt 2 373 premier, i 1896—1905 397, og i 1946—55 ble det avlivet 12 bjørn (se fig. 2). Også i den siste tid har den årlige avskytingen i gjennomsnitt vært noe over en bjørn.

Av faste helnorske bjørnestammer har vi trolig bare den i Vassfaret, som av dr. K. Elgmork ble anslått til å være ca. 15 stk. i 1952. Også i de siste år har vi en rekke meldinger om bjørn fra Vassfaret. For en del av området har de lokale grunneierne gått sammen om en totalfredning. Menneskets virksomhet i disse skogtrakter er stadig øken-

de med bygging av skogsbilveier, flatehugster og turisme, og en omfattende utbygging av vassdrag har vært på tale. Om dette vil ha noen direkte innvirkning på bjørnen er ikke godt å si, men det kan hende at en mer omfattende fredning enn den vi har nå, vil være på sin plass for å bevare stammen.

Utenfor Vassfaret finner vi bjørn i en rekke grenseområder mot Sverige, Finland og Sovjet bl. a. i Trysil-Engerdal, Lierne og en rekke steder i Nord-Norge (fig. 3). Riksgrensen danner ikke noen naturlig grense for bjørnen, så en må regne med at en i grensetraktene har felles bestand med våre naboland, hvor det er langt flere bjørn enn i Norge.

Det har vært gjettet på at vi i Norge ialt har 50 bjørn, et tall som forekommer meg å være heller for høyt enn for lavt.

Jerv

Vi har nok aldri hatt særlig mange jerv her i landet. Siden skuddpremier ble innført i 1846, har antallet av felte jerv bare noen få år vært over 100. En finner en jevn reduksjon av antall felte dyr fra 1880 fram til 1930. I 1950-årene steg tallet igjen i Nord-Norge; dette behøver ikke å tas som et uttrykk for at bestanden har økt, men vitner kanskje snarere om økt etterstrebelse. I tiden 1/7-1960 til 30/6-1964 ble det her i landet felt minst 85 jerv, omtrent tredjeparten av disse er små unger, og i tillegg har man tatt 4 unger levende.

Jerven er nå utbredt over store deler av Nord-Norge, og en har bestander i Trøndelag og i Jotunheimen (fig. 4). Streifdyr kan man finne en sjelden gang i de fleste syd-

norske fjellområder. Totalt vil jeg anslå den norske bestand til 150 stk.

Gaupe

I tidligere tider var gaupa langt mer tallrik enn nå, noe som går fram blant annet av antall utbetalte skuddpremier. Gaupa har vært blant de premierte rovdyr siden 1846. Også for gaupe kjenner en til premiering av fjellrev, slik at skuddpremiestatistikken må brukes med forbe-

hold. I tiden 1846 til 1880 ble det stort sett utbetalt 100—150 premier årlig, men så sank premietallet raskt fram til år 1900. I tiden 1901—1926 har antallet ligget mellom 7 og 38 årlig. Omkring år 1930 var det praktisk talt ikke gaupe igjen i Norge med unntak av en liten bestand mellom Trondheimsfjorden og Polarsirkelen. I de senere år har bestanden tatt seg noe opp. Særlig mange er blitt felt etter 1959: Vinteren 1960/

61 ble en foreløpig topp nådd (44 stk.), de senere år har en felt noe færre, men årlig gjennomsnitt for de siste fire år har vært hele 29 stk., og en må tilbake helt til omkring 1 900 for å finne like høye tall.

Kartet (fig. 5) viser at gaupa nå har en vid utbredelse her i landet. Den tetteste bestand finner en i området Trondheimsfjorden—Polarsirkelen, men gaupa fins i faste bestander helt nord til 69°, og streif-

Fig. 3. Utbredelsen av bjørn omkring 1964.

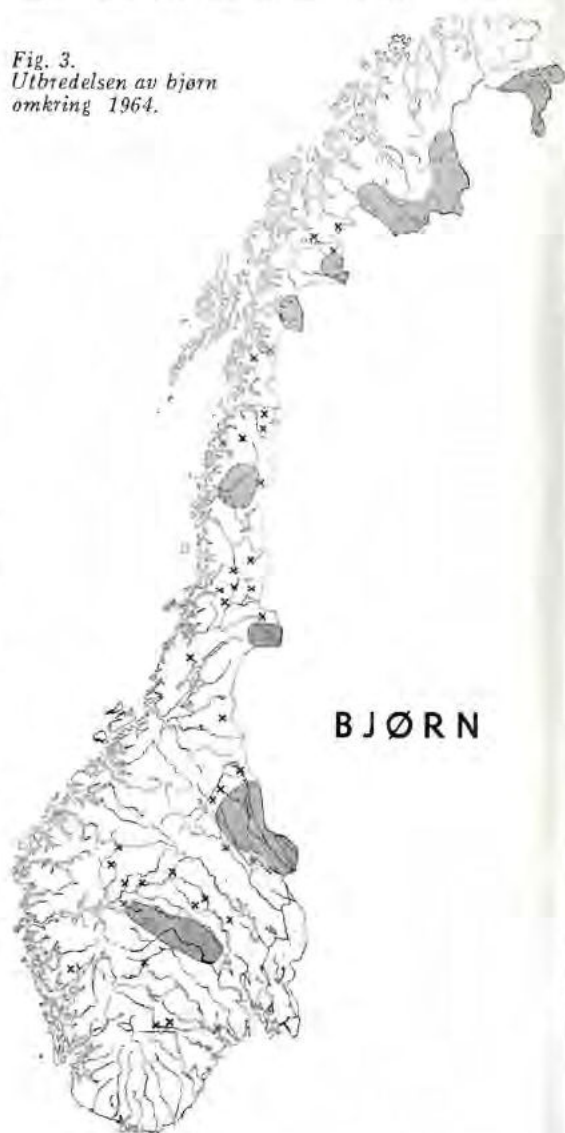

Fig. 4. Utbredelsen av jerv omkring 1964.

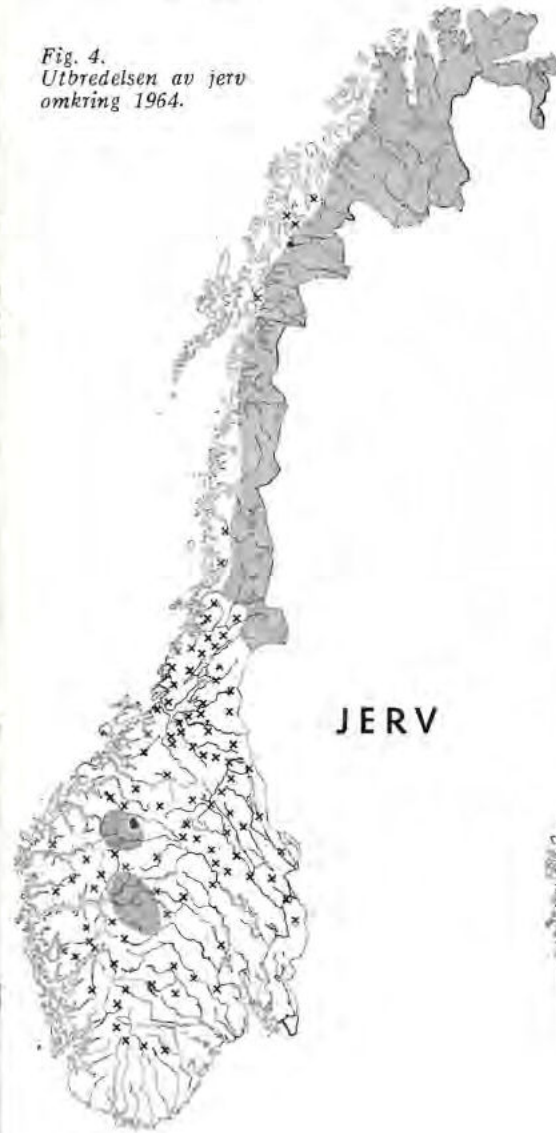
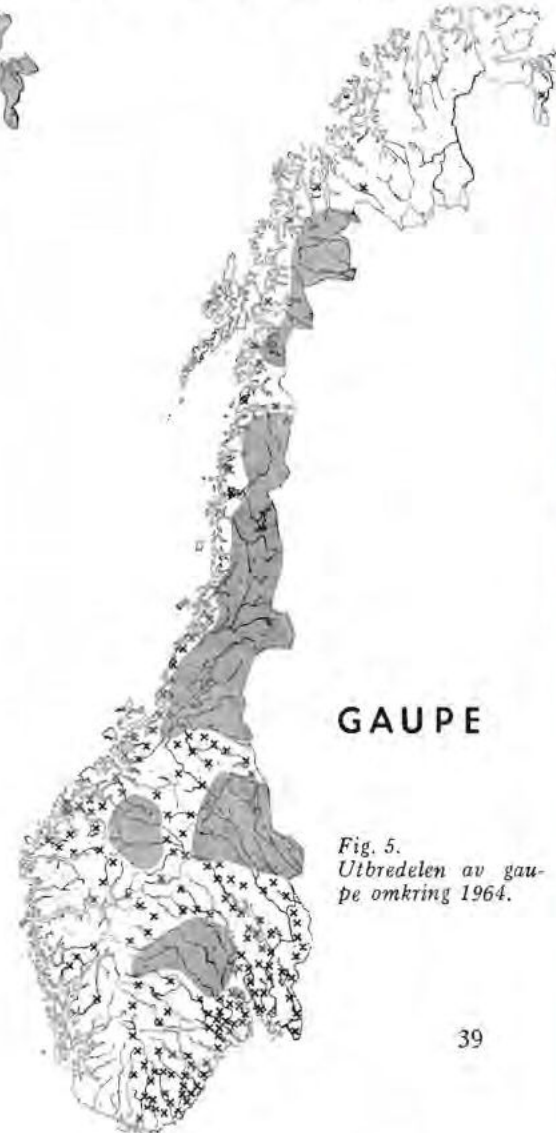

Fig. 5. Utbredelsen av gaupe omkring 1964.

dyr er funnet opp til 70° nord. Gaupa er nå utbredt mer eller mindre regelmessig også over mye av den sydøstlige del av landet, mens det langs vestkysten av syd-Norge vesentlig bare påtreffes tilfeldige individer inne i fjordbunnene. Sammenlignet med utbredelsen i forrige århundre er gaupas spredning mot nord mest påfallende; omkring år 1900 fantes den nemlig neppe nord for Polarsirkelen.

En har ingen oppgave over den norske bestands størrelse. Fallet i antall felte gauper fra vinteren 1960/61 til 1963/64 (se ovenfor) antyder at en årlig felling på 29 dyr har vært nok til å hindre en fortsatt bestandsøkning, da jakten de aller siste vintre neppe har vært minst intenst drevet. Jeg vil anta at den totale bestand er på omkring 150 gauper.

I dag er således gaupe og jerv de vanligste av våre fire store rovdyrarter, trolig omkring 150 av hver. Av bjørn har vi nå maksimalt 50, av ulv 25 stk. Det felles årlig ca. 25 gauper, 15 jerv, og av bjørn og ulv omtrent en for året.

Jeg har spekulert en del på hvor mange det var i gamle dager av de ulike artene, la oss si omkring 1850. Som tidligere nevnt ble bestanden av bjørn i 1845 anslått til å være omkring 6 000 stk. Årlig ble det da felt noe over 200 bjørn, og stammen gikk raskt nedover. I alt er det siden 1846 felt noe over 8 000 bjørn her i landet, altså totalt bare litt flere en den opprinnelige antatte bestandsstørrelse. Av tabell 1 går det fram at bjørnen har en svært langsom formering, men det virker likevel nok så overraskende at antall felte bjørn siden 1846 ligger såpass nær utgangsbstanden, når man vet at voksne bjørn har svært få naturlige fiender.

For moro skyld har jeg i et diagram (fig. 6) satt opp hvor mange hunbjørn en ville ha om 12 år hvis en startet med ett voksent bjørnepar. Jeg har da sett bort fra noen dødelighet i denne tiden, og for enkelthets skyld forutsatt at bjørnen føder 2 unger (en han og en hun) hvert annet år, og at alle blir kjønnsmodne 4 år gamle. Det går fram at 11–12 år etter vil vi av hunbjørn ha 8 voksne og 5 ungbjørner, og det vil bli produsert 4 unger av hunbjørn årlig og etter forutsetningen like mange hanbjørner. Dette vil si at en bestand på 26 voksne og unge bjørn av begge kjønn vil kunne produsere 8 unger pr. år, en årlig ungeproduksjon på 30 % av antall eldre dyr. Til tross for den tilsynelatende lille produksjonskapasitet ifølge tabell 1, vil en bjørnebestand således likevel kunne føde bra med unger da gjennomsnittsalderen kan være så høy at en forholdsvis stor del er forplantningsdyktige. Men når vi skal overføre skjemaet til naturen, blir det store vanskeligheter. I en naturlig «mettet» bjørnebestand uten jakt vil det trolig først og fremst være ungene som dør, samt noen gamlinger. I en bestand med mye jakt derimot slik som i den norske bjørnebestand i nedgangstiden ved århundreskiftet, vil sannsynligvis gjennomsnittsalderen senkes, og dette vil hos bjørnene kunne føre til lavere produksjon. Ved en bjørnebestand omkring 1850 sammensatt som skissert i diagrammet ville ca. tusen dyr ved fødsler kunne oppveie tapet på 200–250 stk. ved jakt, selv om en tar med en viss naturlig dødelighet. Selv om som nevnt produksjonen i denne hardt etterstrebet bestand trolig har vært forholdsvis mindre, kan jeg vanskelig skjønne at vi nødven-

Reproduksjonsevne hos forskjellige rovdyr.

Dyreart	Ald. første fødsel	Kullstørrelse	Merknader
Bjørn	4 år	2-3 (0-4)	Får unger hvert 2-3 år
Ulv	2-3 år	4-6 (0-12)	Avhengig av smånager-år
Gaupe	2-3 år	2-3 (2-4)	
Jerv	2-3 år	2-3 (1-4)	
Rødrev	1 år	5-7 (0-14)	Avhengig av smånager-år

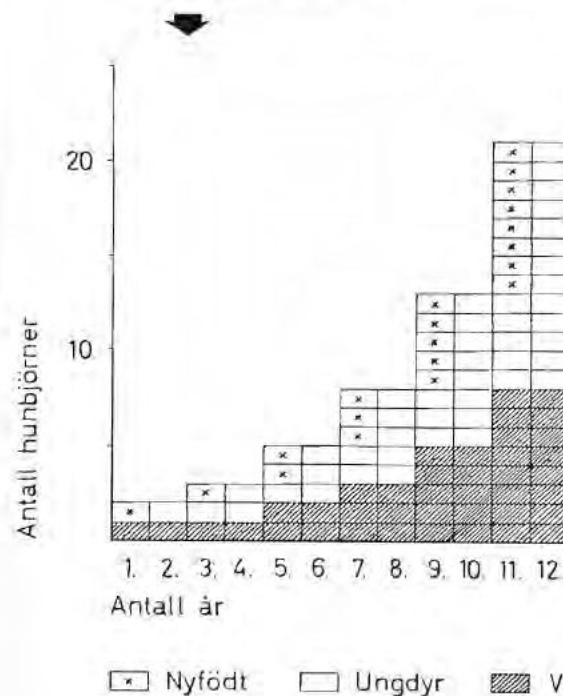
digvis skal ha hatt mer enn et par tusen bjørn i 1850, for å forklare utviklingen innen bestanden. Det vil si at i tiåret 1846 til 1855 var fellingen omtrent like stor i alt som størrelsen av utgangsbstanden.

For gaupe og jerv er det årlige fellingstall 10–20 % av hva det var

omkring 1850. Man kan kanskje gå ut fra at jakttrykket pr. dyr neppe er vesentlig mindre nå enn da, og jaktmetodene like effektive, slik at bestandene idag sannsynligvis er maksimalt 10–20 % av de for 100 år siden. Rent anslagsvis vil jeg på dette grunnlag si at omkring 1850 hadde vi maksimum 1 000 jerv og 1 500 gaupe. Omkring 1850 var ulvens fellingstall av samme størrelsesorden som bjørnens, og antall felte ulv gikk raskt tilbake. Tabellen viser at ulven har ganske høy reproduksjon, og det har derfor neppe vært flere ulv enn bjørn, anslagsvis maksimalt 1 500 stk. og bestanden har nok vært sterkt varierende. Uten å bygge på annet en nær sagt rene gjetninger kommer jeg altså til at omkring 1850 hadde vi muligens 1 000 jerv, 1 500 gauper og ulv og 2 000 bjørn. Slike løst underbygde tall vil kanskje likevel ha sin verdi da jeg tror at mange forestiller seg langt høyere bestander i gamle dager. Dette vil si at den nåværende bestand av bjørn og ulv er 1–2 % av den for noe over 100 år siden, av jerv og gaupe ca. 10 %.

Antallet av de store rovdyr har således for alle vært preget av en stor nedgang i siste hundreår, mest markant fra 1880 til 1930. Etter den tid har en hatt stor oppgang hos gaupe, mens det hos de andre arter

Fig. 6. Antall hunbjørn etter 1–12 år hvis man går ut fra ett voksent par. Nærmere forklaring se teksten.

neppe har foregått noen vesentlig forandring. Nedgangen blir vanligvis tilskrevet menneskets etterstrebelser, og selv om vi vel ikke har noen direkte beviser for at det er så, er det høyst sannsynlig at jakt og fangst har vært de viktigste årsaker til reduksjonen. Det kan nok være grunn til å også nevne at omkring 1930 var det svært lite elg, hjort og villrein her i landet, og en høy hjorteviltbestand vil være et sikrere næringsgrunnlag enn de hurtig varierende småviltarter og smågnagerne. Mulig er det også at menneskets stadig stigende aktivitet i naturen direkte eller indirekte kan ha hatt negativ virkning på bestandene av våre store rovdyr. Smittsom «hvalpesyke» har kanskje forekommet hos ulven.

Når nedgangen i bestandene således for en stor del tilskrives menneskets jakt og fangst er det rimelig å spørre om det er en lite intenst drevet gaupejakt de senere år som er forklaringen på veksten i tallet av gauper. Det er grunn til å tro at dette er tilfelle i det minste fram til 1960, da vinterjakten nå neppe drives så intenst som tidligere grunnet forflytning av bosetningen mot tettbygde strøk, økende inntekter og muligheter for fast arbeid, og et stadig synkende antall jegere med erfaring fra gaupejakt. Men andre faktorer kan ha spilt inn. I den senere tid er de aller fleste gauper felt ikke langt fra svenskegrensen. Dette kan nok på den ene side skyldes at grenseområdet gir ekstra gode levevilkår, men den norske bestand har nok også fått stadige tilskudd fra Sverige hvor gaupebestanden ikke ble så sterkt desimert som her i landet. En kan også nevne at gaupa i den senere tid, har hatt gode fødeforhold i Norge grunnet den eksplo-

sive vekst i antall rådyr i løpet av dette hundreåret og kanskje også på grunn av dårligere pass av tamrein. Gaupa har i enkelte tamreindistrikter nærmest overtatt som rovdyr i mangel av ulv.

Hvordan kan det så ha seg at mennesket har klart å desimere de store rovdyrene, mens jakten på rødrev, røyskatt og kråke ikke fører til nevneverdig nedgang. Her nevnes det ofte at dette har sin årsak i at de store rovdyr har så liten reproduksjonsevne, de små dyr så stor, men denne forskjell er neppe så stor som mange tenker seg med unntak for bjørnen. Som det går fram av tabell 1, er det først og fremst ved alder for kjønnsmodning at de store rovdyrene skiller seg fra reven. De er som regel 2—3 år når de første gang føder, mens reven kan få unger alt ett år gammel. Etter min mening er dette neppe tilstrekkelig til å forklare de store rovdyrenes sårbarhet for jakt. Dette skyldes nok også mange forhold som alle fører til langt høyere jakttrykk pr. individ av de store enn de små. De store har aldri forekommet i så stort antall som de små. Mens de store tidligere kunne regnes i tusener, forekommer rødrev og røyskatt i hundretusener. Tilsammen når ikke det totale antall felte av alle store rovdyr siden 1846 opp i det årlige fellingstall for rødrev. Selv om det ikke har vært så mange av de store, har de likevel vært hardt etterstrevet, tildels nærmest hatefullt, grunnet den større jaktglede og ære ved å felle store dyr, høyere skuddpremie og skinnverdi. Siden man i slutten av forrige århundre fikk moderne geværer har ikke jakten på selv de store vært forbundet med større vansker eller farer, selv om den nok ofte har vært strabasjøs.

NORDISKE VITENSKAPSMENN OM NATURVERN

«Naturvernet og vitenskapen» var emnet for en rundebordskonferanse i Göteborg siste høst. Konferansen, som var kommet istand med støtte av Clara Lachmanns Fond, hadde ni deltakere: Fra Danmark professor R. Spærck, professor Tyge Bocher og dr. Hilmar Ødum, fra Norge professor Rolf Nordhagen, professor Fridtjof Isachsen og dr. Ulf Hafsten, og fra Sverige professor Henning Weimarck, dr. Nils Dahlbeck og major S. Wahlberg.

Som et resultat av konferansen la de ni naturvitenskapsmennene fram følgende uttalelse om sitt prinsipielle syn på naturvernproblemene:

«Våre naturrikdommer er grunnlaget for vårt samfunnsnivå. Av vår evne til å stille riktig med naturressursene vil det avhenge om våre folks materielle behov skal kunne dekkes og samfunnets eksistens sikres videre fremover for en sunn og lykkelig etterslekt.

Utnyttelsen av våre landområder foregår i dag ofte ensidig: Til bebyggelse, vassdragsregulering, veibygging, industri, oppdyrking osv., med derav følgende endringer i landskapet, forurensning av vann og luft med skadelige kjemikalier etc. Riktignok skjer denne utnyttelse i

våre nordiske land innenfor rammen av gjeldende lovverk, men altfor ofte savner man et helhetsyn på våre naturressurser.

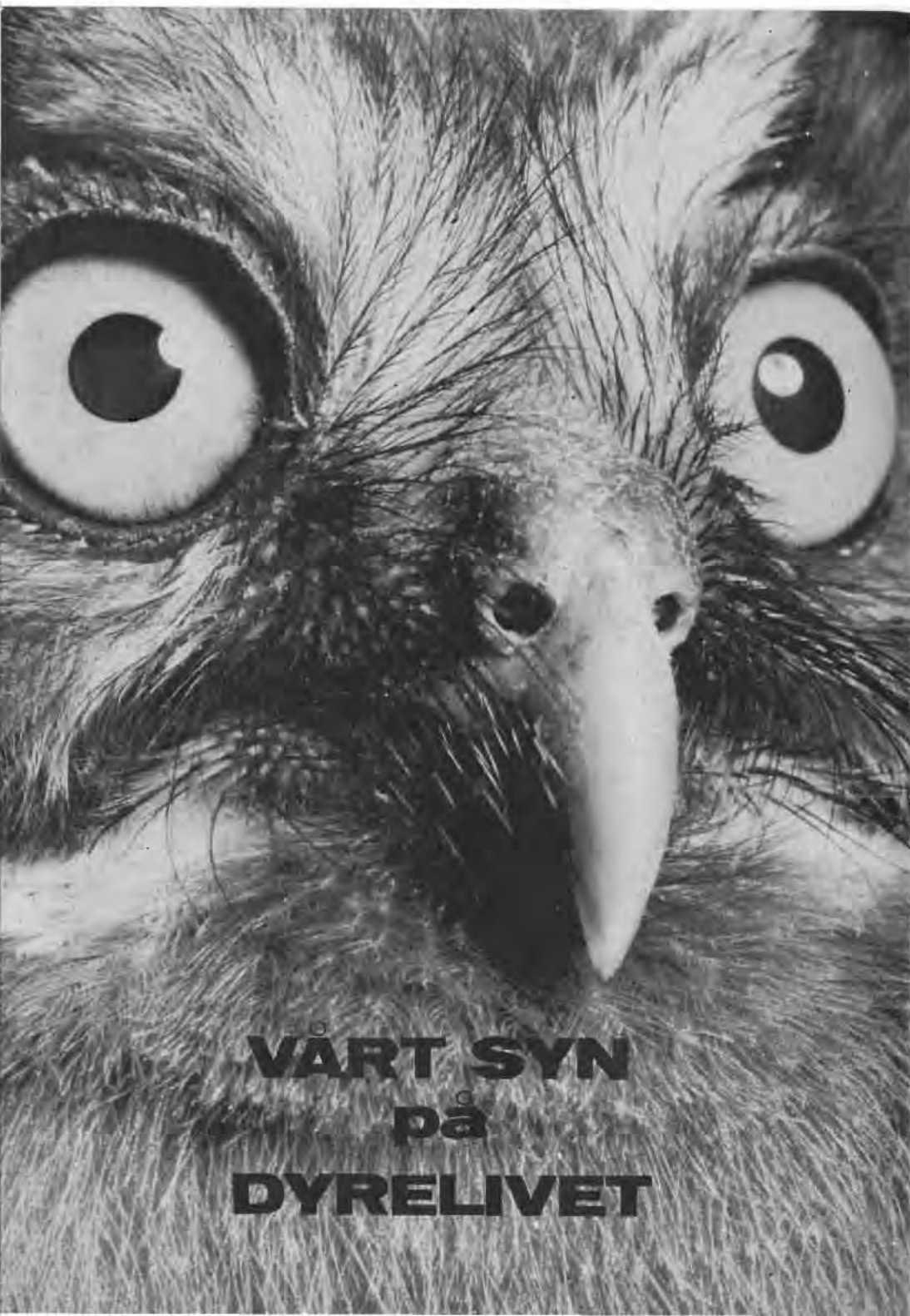
Det er det offentliges oppgave å samordne de forskjellige former av utnyttelse slik at skadevirkninger unngås og de samfunnsmessige interesser i en videre sammenheng trygges. Naturen skal også i fremtiden danne grunnlag for våre folks økonomiske liv, for deres fysiske og åndelige helse og rekreasjon, for folkeopplysningen og den nødvendige vitenskapelige forskning.

Forat denne samordning skal kunne gjennomføres, må samfunnsplanleggingen skje med støtte i naturvitenskapelig innsikt og ved å bygge på kunnskapen om naturens ytringsformer og sammenhengen mellom dem. Det er derfor nødvendig at naturvitenskapelig utdannede medarbeidere blir trukket inn i både Statens og fylkenes planleggingsvirksomhet. Kontinuerlig vitenskapelig tilsyn med fredningsområdene bør organiseres i hvert land som en sentralt ordnet naturvernforskning og således at nordisk samarbeide skjer i størst mulig utstrekning.

Statsgrensene betyr ingen ting for utforskningen av denne natur, som i økende grad blir et felles anliggende for våre folk.»

Naturvernfolk poengterer ofte faren for total utryddelse av de store rovdyr. På bakgrunn av det foregående vil jeg si at i øyeblikket er det vel bare ulven som kan være i fare. Den felles norsk-svenske stammen er neppe større enn 50 dyr, kanskje bare det halve. Nettopp når det gjelder denne arten er det vel

lite vi kan gjøre. Den fins først og fremst i samedistrikter, og jeg er redd for at samenes hat mot ulven ofte vil være sterkere enn respekten for eventuelle fredningstiltak. Det blir ofte nevnt at en innvandring fra Sovjet vil kunne redde vår ulvestamme, men en slik foregår neppe i noe særlig stort omfang.

**VÅRT SYN
på
DYRELIVET**

Foto Frislid.

Norges Naturvernforbunds
landsstyre har drøftet naturvernets
stilling til jaktlovgivningen og vårt arbeid på
dyrelivssektoren. Her bringer vi styrets uttalelser
om disse spørsmålene — med en
kort kommentar

På landsstyremøte i Oslo 2. februar 1965 ble følgende prinsipielle uttalelse vedtatt:

Nordisk Råd har henstilt til regjeringene i Danmark, Island, Norge og Sverige at det i jakt- og fredningslovgivningen legges det prinsipp til grunn at pattedyr og fugler skal være totalfredet for så vidt det ikke i lovgivningen er gjort uttrykkelig unntak herfra.

NNV ser med sympati på dette forslaget, men finner det av underordnet betydning for Norges vedkommende.

Det man først og fremst må kreve av en tidsmessig jaktlov er at den gjør det mulig;

- 1) å bevare livskraftige stammer av landets egne varmblodige dyrearter,
- 2) å gjøre det jaktbare viltet til gjenstand for en sunn og framsynt økonomisk utnyttelse,
- 3) å avverge alvorlige viltskader på andre næringer.

Den norske jaktlov er i første rekke en lov om *viltstell*, bygd på grunnprinsipper som åpner muligheter for å tilfredsstille ovennevnte krav.

En rekke detaljendringer i jaktloven er etter NNV's syn ønskelige. Særlig aktuelt er det å få gitt enkelte rovpattedyr- og rovfuglearter bedre vern. Dette kan dels skje ved fredning, dels ved innføring av begrenset jakttid, og dels ved innskrenkning av tillatte jakt- og fangstmetoder. Vi er imidlertid klar over at en revisjon av jaktloven ikke er tilstrekkelig til å løse spørsmålet om effektivt vern av våre viltstammer fordi det først og fremst er et spørsmål om sikring av artenes biotoper og imøtekommeelse av deres revirkrav.

En ny jaktlov basert på Nordisk Råds forslag vil ikke bringe disse kjerneproblemene nærmere sin løsning.

Vedrørende arbeidet på dyrelivssektoren vedtok landsstyret følgende program:

- 1) NNV er av den opfatning at intet dyr må drepes formålsløst.
- 2) NNV støtter ethvert tiltak som tar sikte på at viltet ikke påføres unødige lidelser. Viltstelltiltak av opplysende og oppdragen karakter som f. eks. kurser i artskunnskap, jegerprøver, skyte-

prøver m. v., blir av NNV sett på som viktige naturverntiltak.

- 3) NNV vil, på et økologisk grunnlag, søke å legge forholdene til rette slik at vårt dyreliv kan opprettholdes i livskraftige stammer. Innføring av nye dyrearter i Norge må vurderes meget nøye.
- 4) Med visse unntak må alle varmblodige dyr få sine bestemte jakt- og fredningstider. Prinsippet ved fastsettelse av jakttid må være at den i størst mulig utstrekning legges til den årstid da kjøtt- og skinnverdi er størst. Skal vi kunne forvalte våre viltstammer riktig, må plikten til å inngi oppgaver omfatte alle arter felt vilt.
- 5) NNV vil arbeide for en erstatningsordning som tar sikte på å gi kompensasjon for skader forårsaket av vilt som omfattes av bestemmelser som innskrenker jakten på det.
- 6) NNV er imot enhver form for skuddpremier. Skulle det vise seg nødvendig å redusere antallet av en bestemt art eller bestemte skadelige individer bør dette skje f. eks. ved hjelp av lisensierte og eventuelt avlønnede jegere.
- 7) NNV anser et effektivt jaktopp-syn som et nødvendig ledd i rasjonell og betryggende forvaltning av dyrelivet. Strengere reaksjon fra påtalemyndigheten for brudd på lover som berører dyrelivet, er nødvendig.

Faunaen har alltid hatt en sentral plass innen naturvernet. Å skaffe viltet et fristted har ofte vært et hovedmotiv for opprettelsen av store nasjonalparker i andre land. Og å frede dyrearter har stadig ligget naturvernfolk sterkt på hjertet — til sine tider

så sterkt at det har skapt motsetninger mellom jegerne og naturvernet. Det er ikke mer enn 30 år siden at en naturvernforening her i landet vedtok å utelukke jegere fra medlemskap!

Å arbeide for å bevare en rik fauna er fremdeles en like vesentlig post på naturvernets omfattende program. Men synet på midlene har endret seg, som følge av økt viten på det økologiske området. Viltstellet er idag en del av naturvernet, og jakten et ledd i viltstellet. På denne kjensgjerning bygger uttalelsene som er referert ovenfor.

Vi tror at det syn forbundets styre her har lagt fram når det gjelder grunnprinsippene for jaktlovgivningen og det vedtatte program for vårt arbeid på dyrelivssektoren gir grunnlag for et viltstell i pakt med grunnleggende naturvernideer. Og vi tror at de aller fleste grupper med interesser som knytter seg til dyrelivet eller til utnyttelsen av viltstammene vil kunne slutte opp om uttalelsene fra Norges Naturvernforbunds styre. Det vil i tilfelle bety at vi kan se forholdsvis lyst på den ville faunaens fremtid i landet!

Det er sikkert mange, særlig blant dem som har interesser innen spesielle felter på dyrelivets mangfoldige område, som vil savne ett og annet i uttalelsene fra forbundet. Men hensikten har nettopp vært å legge fram et samlet syn i et nøtteskall, en klar oversikt uten detaljer — men tilstrekkelig allsidig til å kunne danne grunnlaget for forbundet standpunkt i en hvilken som helst konkret sak som måtte dukke opp. På den måten vil styrets uttalelser om jaktlovgivningen og dyrelivet kunne tjene som nyttig redskap i forbundets daglige arbeid.

SIGMUND HUSE

ELFERDALEN URSKOG

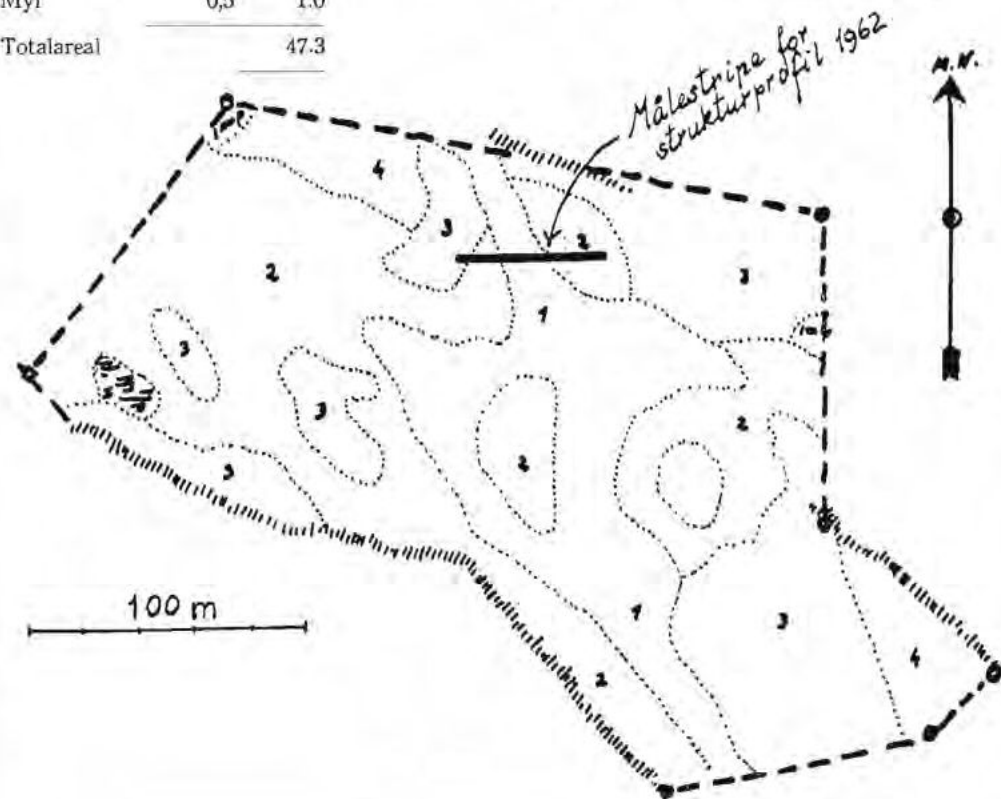
Med Naturvernrådets ervervelse av urskogfeltet *Elferdalen* i Ramsåsen i Lisleherad i 1964 er nok en langvarig «urskogsak» ført igjennom. (Visse formalia i forbindelse med overdragelsen gjenstår i det øyeblikk dette skrives.) Sikring av de siste urskogforekomstene har alltid vært sett på som en slags merkesak for naturvernet både

i Norge og i andre land. Så gammelt som arbeidet med Gutulifredningen er naturvernets befatning med denne skogen rett nok ikke; derimot har eierne på Nedre Haave i flere generasjoner selv vist interesse for å hegne om urskogfeltet. I årsskriftet for 1952/53 har Thv. Kierulf en artikkel om urskogen og bestrebelsene på å sikre den.

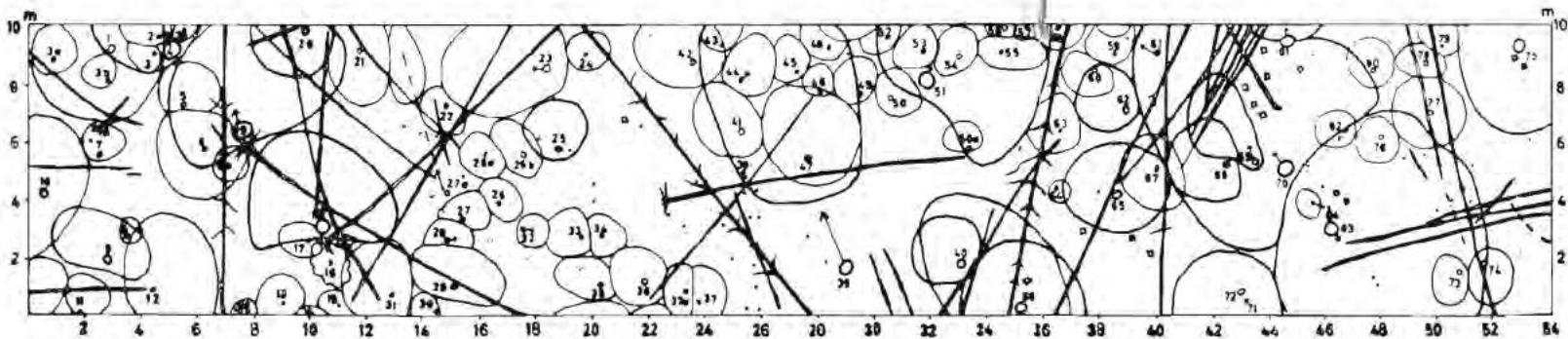
Det eldste som foreligger i naturvernets arkiv om saken er fra 1932. Tidligere skoginspektør Ivar Ruden var under en befaring i februar dette år blitt oppmerksom på denne eien-dommelige skogen som han mente måtte være ekte urskog, og fikk sin sønn (nåv. professor) Tollef Ruden

Krokikart over Elferdalen urskog. (Etter takst ved Bernt L. Poulsens skogkontor 1961.)

Bonitet	1	10.4	
»	2	18.9	
»	3	13.1	
»	4	3.9	46.3
Impediment		0.5	
Myr		0,5	1.0
Totalareal			47.3

Eldfjordalen urskog
Lisleherad, Telemark

til å foreta en del målinger samme høst. Resultatet foreligger i et brev til Naturfredningsforeningen av 30/8-1932. Det heter her bl. a. «Hele lien (ca. 20—30 mål) er urørt og bevokset med imponerende skog (Furu og gran i stammevis blanding) ... Høydene var særlig store. Der ble målt en furu på 60 cm br.h. og med en høyde av 38 m uten at den skilte seg særlig ut fra den omkringstående skog - -». To prøveflater på hver ett mål ble kubert og viste henholdsvis 62,9 og 44,6 m³ på målet. Ruden føyer til: «Den gjennomsnittlige kubikkmasse pr. mål for hele landet er ca. 5 m³, og på beste bonitet i vårt beste skogfylke (Opland) er den 10,4 m³. En henvendelse til eieren fra formannen i Østlandske Krets, oberstløytnant K. G. Gleditsch, om en lovformelig fredning for en mindre parsell førte imidlertid ikke fram.

I 1946/47 satte Det norske Skogselskap med kontorsjef Thv. Kierulf som primus motor i gang en landsomfattende registrering av norske urskogforekomster. Det ble da av fylkesskogmester J. Midttun i Telemark igjen gjort spesielt oppmerksom på Haaveurskogens enestående karakter, og en ny og vel forberedt aksjon ble satt i gang for å skaffe penger til innløsning av feltet. Bl. a. deltok professorer fra Skogbruksavdelingen ved Norges Landbruks-høgskole, Skogforsøksvesenet og Universitetet i befaringer i 1949/50 og avga uttalelser til støtte for en varig vernestatus. At denne skogen etter deltakernes mening hadde en slik karakter at den var verd å bevare, fremgår tydelig nok av føl-

Strukturprofil (vertikal- og horisontalsnitt) fra et karakteristisk parti i urskogfeltet.

SH-62.

gende avsnitt i et felles P. M. undertegnet av professorene Arboe-Høeg, Isachsen, Eide og Mork samt kontorsjef Kierulf: «Etter vår befaring, hvorunder vi så vidt tiden tillot det, søkte å gjøre oss kjent med jordbunnsforhodene, markvegetasjonen og trebestandet vil vi uttale at det vil være av den aller største betydning for vår land å få bevart denne skogen i fullstendig uberørt tilstand. Ingen av oss har noensinne i vårt land sett noe tilsvarende, den er imponerende». Tidligere hadde professor Heiberg pekt på den kulturelle og skogbiologiske verdi av å få bevart denne sørnorske urskogen.

På dette tidspunkt (1950) fremgår det at arealet med urskog var anslått til 200—300 mål, mens et omkringliggende større skogområde var gjennomgått med hogst ca. 60 år tidligere.

Aksjonen omkring 1950 resulterte heller ikke i noen ordning, da søknaden til Almenvitenskapelig Forskningsråd om midler ble avslått. Saken ble imidlertid ikke lagt på is for godt, og spesielt etter opprettelsen av Naturvernrådet i 1955 og stillingen som naturverninspektør i 1959 kom «urskogsakene» i bevegelse igjen. Urskogen i Elferdalen har stått i en særstilling ved at den i motsetning til Gutulia, Ormtjønnkampen m. fl. var privat eiendom, og offentlig fredning har derfor innebært økonomisk erstatning. Dette ble gjort mulig først ved hjelp av den storstilte donasjon som konsul Haldor Virik i 1958 testamenterte Naturvernrådet, og altså resulterte i ervervelsen i 1964.

Det innkjøpte areal er beregnet til 52 mål, altså vesentlig mindre enn det tidligere anslåtte område med urørt skog. Selv om dette ikke skulle

Tidligere fylkesskogsjef J. Midttun er av dem som tidlig interesserte seg for å verne urskogen i Elferdalen. Foto Thv. K.

ha vært større, ville det innebære en stor fordel om feltet kunne fått en «kappe» av gjennomtynnet skog omkring slik som vanlig ved forsøksfelt i skog for å verne bestandskantene mot stormfelling, rottrykking og solbrann og for å bevare det spesielle bestandsklima.

Prinsipielt er det meget viktig at urskog- eller skogtypereservat har en slik størrelse at variasjoner i tresetting og utviklingstrinn inngår. Et ensartet trebestand kan ikke konserveres for all fremtid. Under urskogforhold dør trærne av aldersvekkelse eller sykdommer som normalt følger alderdommen. Hvis da alle trærne er likealdret, er hele bestandet disponert for en samtidig katastrofe, gjerne en enkelt storm. Over et noe større areal derimot vil skogen under norske forhold nødvendigvis oppvise

atskillig variasjon, og katastrofer — som er en helt normal foreteelse i urskog — blir ikke av en slik total karakter.

Som det vil ha fremgått av situatene foran frembyr ellers fredningsfeltet i Elferdalen slik det fremstår i dag et praktfullt urskogbilde, og nettopp slik som store områder av det lavere Sør- og Østland må ha fortonet seg før rydding eller skogsdrift tok til. Det som gjør dette feltet særlig interessant fra vitenskapelig og spesielt skogbiologisk synspunkt, er at en her har et eksempel på uberørt naturskog under mer optimale vekstvilkår — ellers representerer jo våre urskogreservat stort sett klimatiske grenseskoger. Høyden over havet er ca. 350 m eller under halvdelen av barskoggrensen i Telemark, og boniteten er delvis høy (varierer

Urskogen i Elferdalen gir et eksempel på naturskogutvikling under gunstige vekstbetingelser. Foto Thv. K.

fra 1—4, se kartet). Bare under slike forhold kan en få eksempler på treslagenes maksimale vekstevne og økologiske egenskaper også under gunstige betingelser.

En urskog er fra botanisk synspunkt et vegetasjonssamfunn som betegner høyeste utviklingstrinn — klimaks — under de jordbunnsmessige og klimatiske forhold som hersker på stedet. En vitenskapelig undersøkelse av urskog er det derfor naturlig å legge opp etter det plante-sosiologiske prinsipp med en analyse av trebestandets struktur.

Høsten 1962 foretok jeg en slik strukturanalyse av et mindre parti i Elferdalfeltet. Trærne i et bestandsutsnitt på 10 × 54 m ble målt med hensyn på en rekke størrelser og horisontal- og vertikalprojeksjoner nedtegnet (se fig. 4 og tab.). Typisk for dette parti av skogen er digre furuoverstandere og gran i flere «underetasjer». Aldersmålinger viste at furuene jevnt over var ca. 225 år i brysthøyde, grana fra plantestadiet og oppover til ca. 135 år (få enkelttrær eldre).

Etter det en vet om suksesjonsforhold og sosiologiske egenskaper hos de to treslagene, ser det ut til at furua har kommet som en primærgenerasjon etter en brann for ca. 240 år siden, og at grana suksesivt har trengt inn som sekundærgenerasjon under furua. Samtidig med furua har utvilsomt bjørk og osp og andre pionertreslag invadert brannfeltet, men p. g. a. disses lavere fysiske levealder er de etter hvert falt ut. Enkelte særlig grove bjørker og osper i andre deler av feltet kan likevel være av «pionerene». Alt tyder på at utviklingen går mot et rent granklimaks. Foryngelse av furu forekommer i det hele tatt ikke

SAU og ROVVILT

Søndag 14. februar i år brakte *Arne Altern* i Kringkastingens landbrukshalvtime et samtaleprogram om naturvern med Naturvernforbundets formann, professor *Anders Hagen* og generalsekretær *Magne Midttun*. Blant mye annet streift et man i samtalen også inn på spørsmålet om de store rovdyra og deres plass i faunaen. De to naturvernfolkens uttalelser om dette problemet ble til slutt i programmet kommentert av formannen i Norges Bondelag, bonde *Hallvard Eika*.

De nøkterne uttalelsene fra naturvernhold, og de kloke og vidsynte kommentarene fra Bondelagets formann, ble et par uker etter møtt med følgende innlegg i Norges Bondeblad:

Ein kunde verta øvegroven over dei naturvernfolk i kringkastinga 14/2 som gjekk inn for freding av bjørn, skrubb, jerv og gaupe.

Me har høyr det i lenger ti no dette med freding av bjørnen, men no går det over alle grenser. Tenk freding av

i denne delen. På våtlendte partier forekommer svartor og gråor, men dette må betraktes som en skogtype for seg.

At en slik brann som nevnt har funnet sted, beviser tallrike trekullrester i humuslaget. Selve lokalnævnet *Elferdalen* antas å være en avledning av «eldfardalen» og peker i tilfelle hen på en storbrann i fortiden. Ennå rommer skogen mange interessante oppgaver — den refererte undersøkelse omfatter bare en begrenset del og bør bare anses som en begynnelse.

dei fælaste rovdyra i Norge — skrubb, jerv og gaupe.

Dei var så glade, bøndene i dei øvre bygdene her på Jæren og i fjellbygdene, då skrubbent vart utrydda for kring 100 år sidan. Og silk var det alle stader i landet, då dei vart kvitt dette stygge udyret.

Me har vent oss til å høyra mykje frå desse rovdyrfredingsfolki som sjølv ikkje held husdyr og ikkje har hjarta for desse dyri, om dette med freding, men no tek dei med i fredingi tre av dei styggaste rovdyra med hev i Norge.

At Hallvard Eika, som er landmann og skulle ha hjartelag for husdyri, kan fylgja med i dette og stø desse karane — det hadde ingen venta.

Me er sette til herre over dyri. Og me har serleg plikt og ansvar for husdyri våre, som er forsvarsause mot desse store rovdyri. Det er Gud som har bestemt oss til herre og forsvarar for desse hjelpelause som er i vår varetekt. Det er synd å svikta denne verjeplikti. Husdyri ser opp til oss som herre og forsvarar og har fortrøstning og tillit til oss og venta hjelp, når dei ikkje klarar seg.

Og dei fleste landsfolk og fjellbøndene især, har ei rørande omsorg for husdyri sine. Her nede kjem det ikkje slik til

Under befaringen i 1950 tok professor Høeg opp en foreløbig planteliste som er gjengitt i artikkelen om Elferdalen i årsskiftet for 1952/53. Senere er observert bl. a. den sjeldne gressart skogfaks (*Bromus Beneke-ni*) og vårmarihand (*Orkis mascula*), men noen fullstendig vegetasjonskartlegging er ennå ikke foretatt. Undersøkelser av den lavere flora og fauna er også av oppgaver som vil kunne gi interessante resultater under urskogforhold, og her turde fellet i Elferdalen fremby en sjelden mulighet.

En meningsytring etter et kringkastingensprogram om naturvern

En av hovedpersonene — helt uinteressert. Foto Ragnar Frislid.

uttrykk som i fjellbygdene, for her finst ikkje rovdyr no.

Det er eit degenerasjonsteikn når menneskje tek til å misbruka sin stilling som herre over dyri og naturen, og det vil få sine konsekvensar for framtidi. Det er eit kulturforfallsteikn i like måte med voldsmentaliteten i tidi med offentleg boksing og med slagsmål og boksing i fjernsynet. Kultur, det er utvikling og vokster av alt godt og nyttigt og omsorg og vern om det som er forsvarslaust.

Og tilsidesetjing av hjartelaget og omsorgi fører til degenerasjon og forfall.

Det at rovdyrfredingsfolki no har kome med dette kravet, er at dei har

funne tidi inne no til å kopla fredingi saman med naturvernet, no når det vernet er på trappene og har vind i segli, og på den måten få lirka fredingskravet inn bakdøri.

Landsfolk og alle andre som har hjartelag for husdyri, bør protestera mot denne likesæla som ikkje bryr seg om at dyr må lide verre for at nokon få skal få njota synet av villdyri i heiane.

Og der må protesterast så mannjamt at desse rovdyrfredingsfolki må trekkja kjepphesten sin — rovdyrfredingi — bort fra naturvernet.

Naturvernet har ingen ting med rovdyri å gjera.

Eg kan ikkje sjå det annleis enn at Gud som har gitt oss herredømet over dyri og gitt oss samvitet med plikti til å verne dei mot rovdyr og grenselaus liding, at han vil halda oss ansvarlege for forsøming av den plikti.

Trygve Stokka.

Dette innlegget er i for seg ikke særlig interessant. Når vi likevel gjengir det i sin helhet, er det fordi det kan stå som en skremmende klar illustrasjon på hva som er det virkelige problemet når det gjelder samfunnets syn på rovviltet idag: De ekstreme standpunktene.

Og vi skal være klar over at de ekstreme standpunktene fins på begge sider. De som først og fremst ser det som sin oppgave å ivareta saueholderens næringsinteresser er like lite tjent med det innlegget vi her har gjengitt, som naturvernet er tjent med tilsvarende mangelfullt artikulerte krav om rovviltfredning for enhver pris.

En ting bør man kunne komme til enighet om: Vi har ikke tilstrekkelig viten om omfanget av rovviltets eventuelle skadevirkninger på småfænenæringen — vi mangler grunnleggende fakta for en reell vurdering av forholdet mellom småfæ og rovvilt. Fra tid til annen blir det hevdet at rovdyra tar småvilt for 15—20 millioner kroner årlig. Det skjedde sist under Norsk Sau- og Geitealags årsmøte på Voss i mars. Men dette er sant å si nokså verdiløse papirmillioner så lenge det ikke legges fram en overbevisende redegjørelse for hvilke undersøkelser man har bygd på. Ja, rent ut sagt kan en og annen skeptiker falle på den tanken at tallet bygger på differansen mellom antall sau som ble sluppet på beite om våren, og antall dyr som kom velberget hjem om høsten, uten at man vet særlig mye om hvor differansen har tatt veien.

Vi trenger *tall* om vi skal komme fram til en behandling av våre rovviltstammer som alle kan akseptere. Å skaffe tallene er ikke noen oppgave for Norges Naturvernforbund, heller ikke er det Norsk Sau- og Geitealags sak. Det som trengs er omfattende og grundige undersøkelser både på det biologiske og på det økonomiske plan, og det må være Statens sak å legge dette arbeidet i hendene på frittstående forskningsinstitusjoner og å gi dem penger, folk og tid til å fullføre oppgaven.

Uansett hva man måtte mene om rovviltets skadevirkninger på faunaen idag, vil det neppe falle vanskelig å komme til enighet om at en sånn undersøkelse bør gjennomføres. For at vi vet for lite er alle ansvarlige personer og organisasjoner med interesser på dette området klar over.

På sett og vis kan det være ganske underholdende å lese eller høre ekstremistenes meningsyttringer om rovvilt og sau, enten det nå er den gode hyrde som påkaller høyere makter i sin kamp mot de hjerteløse rovdyrfrederne, eller det er den halvblinde romantikeren som anser ulven som vegetarianer. Men de forstyrrer bildet og bringer partene lenger fra hverandre enn det er saklig grunnlag for, fordi det nå engang er en alminnelig menneskelig svakhet å betrakte det mest ekstreme standpunktet som det normale for den gruppen man er uenig med.

La oss ta de ekstreme standpunktene i denne saken for hva de er: En liten klype salt på maten, uten noen som helst næringsverdi. Og la oss samle oss om kravet om en bredt anlagt undersøkelse som kan skaffe oss de fakta som er nødvendig for en holdbar vurdering av forholdet mellom rovviltet og husdyra.

R. F.

I VESTFOLDS FUGLEMARKER

TEKST OG TEGNINGER AV
MAGNAR NORDERHAUG

Mange år er gått siden trostesangeren hørtes i juninettene hjemme. Vi lå på halvannen meters hold og hørte den syngende så det gjorde vondt i ørene. Og det er lenge siden isfuglen fisket og dvergdykkeren plasket omkring på Kilen.

En forslitt notatbok frisker opp erindringer fra utallige turer. Streiftog i bøkeskog, flate strandenger, sivbukter og i skjærgården utenfor. For dem som kjenner dette, er Vestfolds fuglemarker mer enn et begrep. Dette gamle kulturlandskapet med et eiendommelig dansk-hollandsk preg, godt oppspedd med norsk «døla-natur», rommer kanskje noe av det fineste og mest særpregede i hele vår natur. Det er mer

enn svaberg og einerkraut. Få kjenner egentlig denne Vestfoldnaturen. Og vi finner bare rester av den, deler av et landskap i ferd med å forsvinne.

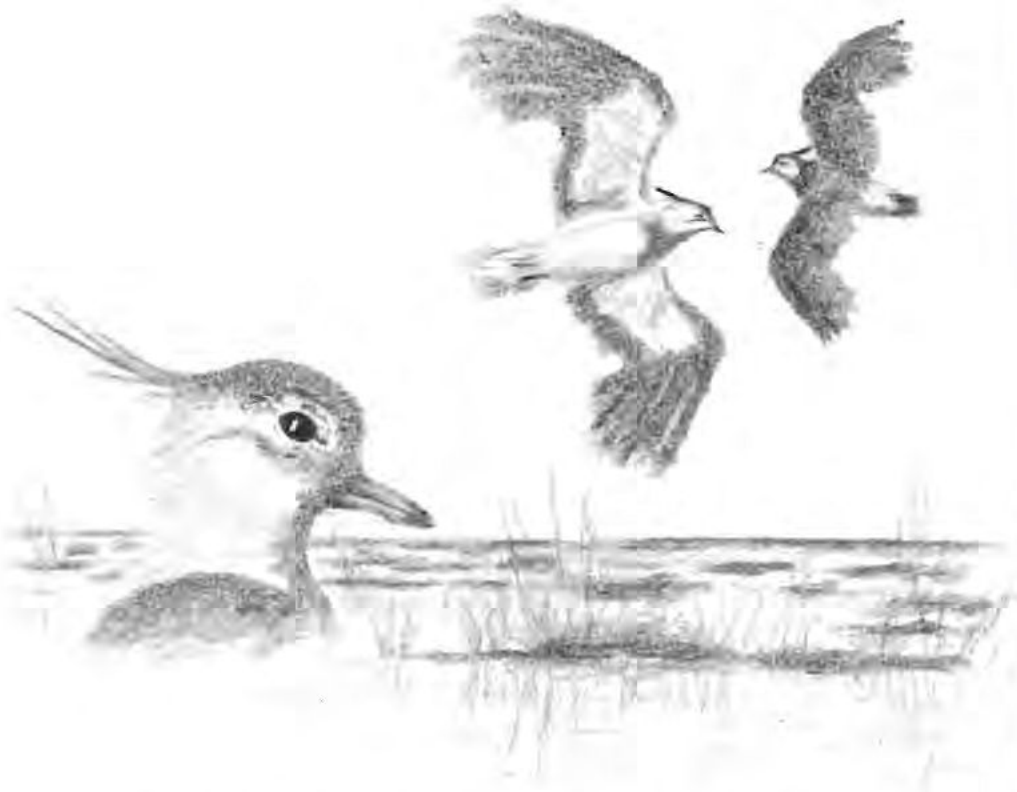
Ilene

står på mer enn en måte som eksponent for dette. Flate, tuete strandenger med landgrunne bukter utenfor. Et eldorado for ender og vadefugl. På vårdagene glir kikkerten over rugende vipper, skjellende rødstilk og enkeltbekkasiner i vinglet flukt. Lengst ute, der gravender og knoppsvaner har fast tilhold, har storspovene sine faste hekkeplasser.

I hetedirrende junikvelder vasset vi rundt der, hørte «skoddeføllet» mekre og sivsangerne knatre i rørskogen bortenfor. Og høstdagene med vadefugl beitende i de grønne buktene. Sotsnipper, tundrasnipper og polarsnipper fra tundraområdene i Sibir.

Ilenes fugleliv ble fredet ved kgl. resolusjon. Det var så rikt. Idag er mesteparten uttørret og oppdyrket. Fuglelivet ble beskyttet, men de glemte å frede markene. Nå bølger kornet der. Det er et fint syn og intet å utsette på det. Og likevel, et eller annet sted må en forsøke å

finne en grense. «Når alt är ferdig-
tomtad, finns inget landskap mer»,
skriver Roslagsdikteren Einar Malm.

Andre av Vestfolds fuglemarker
står også i ferd med å forsvinne.
Blant dem er Prestrødkilen, en av
landets beste vannfuglbiotoper. Dette
lille område hvor et 150-talls fugle-
arter er påvist kan bli et fuglereser-
vat av rang. Her kunne Norges førs-
te fugleobservasjonstårn for almen-
heten med fordel bygges. Det er et
område med store muligheter for
feltstudier og til undervisningsfor-
mål for skoler og universitet.

Idag drives undersøkelsene her
som et kappløp med søppeltøm-
mingen. Forsvinner Prestrødkilen
under fyllmasse vil ikke bare et

typisk stykke Vestfold bli borte, men
en av landets fremste fuglelokali-
ter vil gå tapt.

Fillete

fugledagbøker med rotete skrift. Om
vårnetter ved Akersvannet og Borre-
vannet, med sivhønekakling og rør-
sangere i kappsang. Fra høstgrå
dager på Kilen og Viksfjord. Ande-
ploget, trekkende myrsnipen og fløy-
tende tundralo. I snøvær på Tjøme
med ærfugl, skarv og havelle, eller
stekende sommerdager ytterst ved
Færder. Ternemerking og båtliv.
Naturromantikk? Å ja, et snev. En
porsjon har vel de fleste som fore-
trekker frisk luft framfor asfalt-
jungel. Knappt noe sted i Norge har

omgivelsene stimulert naturinteressen
som i Vestfold. Det fins et slags
miljø blant den økende skaren natu-
rinteresserte. For disse, såvel som
den økende turistskaren betyr denne
naturen noe. Det er den som preger
Vestfold. Det er aktiva som uhyre
vanskelig lar seg kalkulere. Derfor
er det lett å undervurdere betyd-
ningen av det. Lettere blir det heller
ikke fordi de fleste anser Vestfolds
problemer med naturområder løst
ved dagens virksomhet i fylkets fri-
luftsråd og -nemder. Her ligger en
alvorlig feilvurdering fordi denne
virksomheten ikke omfatter praktisk
naturvern.

Midt oppe i

Vestfolds områdeplanlegging og tu-
ristvirksomhet står verdifulle deler
av selve grunnlaget, naturen, i ferd
med å forsvinne. I landsplanen for
nasjonal- og naturparker i Norge er

ikke en eneste kvadratmeter av dette
fylket omtalt. Det må bli Vestfold
selv som tar saken opp. Det er av
avgjørende betydning at disse tingene
snarest blir tatt opp til behandling.
Få år vil gå før våre naturvernpro-
blemer blir adskillig krassere reali-
teter enn idag.

Nylig ble fylkesmannen forelagt
et forslag om etablering av et kom-
binert friluft- og naturvernråd for
fylket, hvis oppgaver primært skal
være å utarbeide oversikt og planer
for Vestfolds framtidige friarealer,
naturparker og reservater. Gjenn-
omføres dette, er ikke bare en bane-
brytende virksomhet i Norge satt
i gang, det vil også være den eneste
vei til forsvarlig disponering av
Vestfolds få og kostbare kvadrat-
kilometer på lang sikt.

Med det vil også Vestfolds fugle-
marker bli mer enn en myte som
bare få har opplevd, de vil eksistere
videre for alle.

HULLRUGERNE OG SKOGEN

TEKST OG FOTOS
BJØRN BJØNSRUD

Skogen blir stadig «sunnere»! Moderne skogsdrift og stadig større behov for stoffer som kan utvinnes av tømmerstokken har ført til at en vesentlig del av vårt skogareal er kommet under rasjonell skogskjøtsel hvor det tilstrebes en så kort om-løpsti som mulig for å oppnå høy forrentning på den kapital som er investert i kulturarbeider og tynninger. Dette fører til at skogen blir ensartet og ensaldret over større områder, og vi tillater ikke at den får stå så lenge at den blir syk og råtnet. Individuer som viser tegn på at det er gått råte i dem blir ubønnhørlig plukket ut. Næringsinnholdet i jordbunnen må i størst mulig utstrekning omgjøres til friskt virke med god fiberkvalitet. På denne måten har vi opprettet et kulturmiljø også ute i våre skoger, riktignok på et noe senere stadium enn mange av våre andre kultiverte områder. Det naturlige miljøet med likevekt mellom konstruktive og destruktive krefter eksisterer bare delvis. Skogbestanden som en gang inneholdt trær på alle utviklingsstrinn fra frøplanter til gamle og uveksterlige og døde trær hadde sine spesielle fauna som det møysommelig hadde bygd opp gjennom generasjoner. En fauna hvor de enkelte dyregruppene gjensidig holdt

hverandre i sjakk, men hvor det likevel var så gode ynglemuligheter at det ikke var noen fare for at de enkelte artene ikke skulle overleve.

Katastrofale insektangrep

I kulturskogen er det ikke slik. Der har vi skapt gode vilkår for enkelte insektarter uten at disse insekters fiender er blitt begunstiget i samme grad. Når forholdene ligger til rette for det kan vi få en oppformering av en enkelt insektart som når den bare blir tallrik nok kan oppetre som skadeinsekt. Hvis oppformeringen av denne insektartens fiender samtidig svikter eller hvis noen av disse fiendene mangler helt i kulturskogen kan insektangrepet bli katastrofalt, og vanskelig og kanskje farlig å bekjempe hvis det blir brukt giftstoffer.

En dyregruppe som er med på å holde insektene i sjakk er fuglene. En skog i naturlig likevektstilstand vil alltid ha en allsidig sammensatt fuglebestand alt etter hvor varierte hekkelokaliteter skogen kan tilby fuglene. En kulturskog vil alltid bli stereotyp i utbudet av hekkelokaliteter for fugl, og en spesiell gruppe kan bli utelukket over større områder. Det gjelder hullrugerne som er avhengige av gammel og tildels overmoden skog for å kunne formere seg. Disse fuglene hekker i gamle råtne stubber og trær og er absolutt avhengige av slike for å føre arten videre. Noen hakker ut reirhullene sjøl, andre tar i bruk reirhull andre arter har brukt. I alt har vi ca. 70 arter som er avhengige av trær for å kunne formere seg. Mange av dem er knyttet til trærnes ytre bekvemmeligheter, greiner og stammeform, mens ca. halvparten hører med til de

egentlige hullrugerne. Moderne og intensiv skogdrift har allerede fortrengt disse fugleartene fra større områder, og de har vært nødt til å søke tilflukt i områder der det ennå ikke er økonomisk forsvarlig å drive intensiv skogskjøtsel og hvor skogen befinner seg noe i nærheten av naturtilstanden. Sjøl om det alltid vil finnes småflekker inne i kulturskogen hvor hullrugerne tilbys hekkemuligheter kan det ikke diskuteres at deres leveområde blir innskrenket av moderne skogsdrift med sine snauhogster og ranke søylehaller. Dermed er en vesentlig insektbekjempende gruppe dyr kuttet ut av skogmiljøet og faren for insektangrep økt.

Fugler mot skadeinsekter

Hva de insektetende fuglene kan utrette i «sunnhetens» tjeneste er fantastisk. En kjøttmeisfamilie kan i løpet av en sesong fortære 75 kg insekter tilsvarende 120 mill. insekt-egg eller 150 000 insektlarver. Når en hører at et «svensk» kjøttmeiskull ble matet omkring 10 000 ganger før de forlot holken blir tallene noe mer forståelige. Det er også regnet ut at om fuglene ble borte i syv år ville insektene ha fortært også menneskenes næringsgrunnlag.

Et land med Norges variasjonsbredde i klima, topografi og jordbunnsforhold er ikke så utsatt for masseangrep av insekter som mange andre land, men vi har likevel fått merke at insektene ikke er til å spøke med selv her! Det store furuspinneriangrepet i Østerdalen omkring århundreskiftet var en påminnelse om at vi ikke skal føle oss for trygge. Rent lokalt har vi også hatt insektangrep som har vært av økonomisk betydning for skogeierne.

Mellomeuropeerne med sine store sammenhengende arealer av kulturskog har for lenge siden innsett betydningen av en allsidig sammensatt fuglebestand og har derfor gått inn for å skaffe fuglene gode rugemuligheter. Her er det at opphenging av fugleholker kommer inn som en meget viktig faktor.

160 fuglekasser –
130 bebodd

Et år var store skogstrekninger i Tyskland herjet av larver av eikevikleren. Larvene spiste eiketærne snaue for blader og utpå sommeren lå store skogstrekninger snaue og svarte. Midt i et slikt distrikt lå en skog som en grønn oase. I denne skogen var det hengt opp 2 000 fugleholker. På denne måten reddet skogeieren trærne fra å bli ødelagt. Fuglene hadde greidd å holde insektene i sjakk ikke bare i denne skogen. Den omkringliggende skogen i et belte på 500 meter hadde også greidd seg fint. Vi har også eksempler her tillands på hvordan vi kan etablere helt nye hekkeområder for fugler i skog hvor det ikke har vært mulig for dem å hekke før. I Hallingdal hang en ungdomsklubb en vinter opp 160 rugeholker i en furuskog uten rugemuligheter for hullrugere. Samme vår ble 130 av holkene besatt.

Interessen for fugl er stor hos mange og mange har stiftet sitt første bekjentskap med norsk fuglefauna ved hjelp av den holken de hang opp og som kanskje ble besatt av en kjøttmeis-, rødstjert- eller fluesnapperfamilie første året. En fuglefamilie hekkende på tomta, synlig fra huset gir mange gleder som er knyttet til fuglenes oppførsel, farge og sang, samtidig som holken dekker et vesentlig praktisk formål,

Spettmeisa er en mulig holkruger selv på lokaliteter hvor en skulle tro den hadde nok utvalg av andre rugemuligheter. Legg merke til metallplaten på holken.

Holktype	Passer også for	A	B	C	D
Blåmeis	Svartmeis, lauvmeis	230	27	65	80
Kjøttmeis	Svart-hvit fluesnapper	260	32	70	120
Stær	Vendehals, pilfink	370	50	85	130
Perleugle	Skogdue	450	83	100	180
Kvinand	Kattugle, laksand	670	115	170	225

Alle mål i mm.

I blåmeis-, kjøttmeis- og stærholken er det regnet $\frac{3}{4}$ " materialer. Perleugle- og kvinandholken 1" materialer.

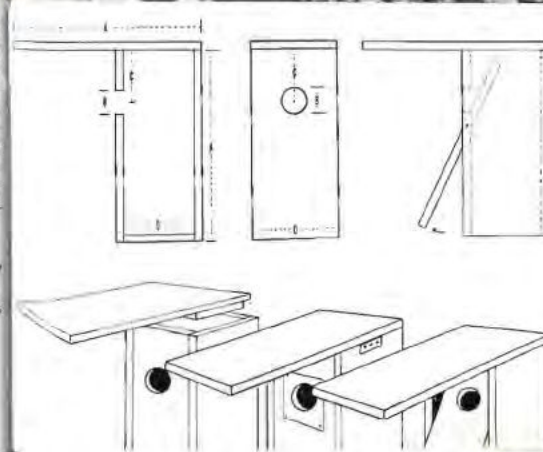
Kvinandholk fra Femundmarka. Bygdefolket hang opp silke og skaffet seg ekstra tilskudd til husholdningen ved at de tok noen få egg ut av holkene. Dette er nok en av grunnene til at det er kommet med en bestemmelse i Jaktloven om at den som henger ut kunstige rugeplasser for ender kan ta bort egg fra dem før 15. mai.

å holde insektene i sjakk. Men hullrugere er ikke bare representert av insektetere. Vi har også mange andre arter som ruger i holker eller hule trær. Blant uglene, som opptrer tallrikt i smågnagerår, er det mange hullrugere. I det store gnageråret i 1963 hadde en ungdomsklubb på Lesja flere perleugler rugende i holker. Klubbløderer selv hadde skaffet seg orkesterplass til et perleuglepar som hekket utenfor stuevinduet! Kattugla er holkruger og like effektiv musejeger som noen katt. Den ruger gjerne like i nærheten av husene hvis den blir tilbudt en attråverdig holk. Spurveugle er blitt meldt rugende i holk i Sverige. Ennå har vi ingen bekræftede holkrugende spurveugler her i landet, men en kjenner eksempler på at spurveugla samler vinterforråd i holker. Spissmus, småfugl og gulpeboller i holken røper spurveuglas nærvær. Haukugla kan ruge i holk, mens de andre ugleartene vesentlig foretrekker andre hekkelokaliteter.

Ender i holk

Det er også tre andearter som er hullrugere. Det er kvinanda, laksanda og lappfiskanda som ruger sparsomt ved elver og vann i Sør-Varangers furuskoger. Disse endene kan vi skaffe nye hekkelokaliteter for ved vann og vassdrag hvor det ikke finnes naturlige rugemuligheter for dem. Dette kan bidra til å skape brukbare andejaktområder i strøk hvor det før har vært tynt med ender. Kvinanda er en særlig takknemlig holkruger, og etter de undersøkelser finnene har gjort er det all grunn til å betrakte kvinendene som ettertraktet vilt p.g.a. det fine kjøttet.

Skogdua er også på retur i mange distrikter. Det er en særlig sky og vår fugl, den hekker i holken hvis den bare får være i fred.

Data som er samlet inn av mange holkentusiaster viser at «holkfau- naen» er rik og variert, og at denne hobbyen stadig byr på nye overraskel- ser ikke bare med sjeldne og «nye» arter, en opplever også nye ting med de samme fugleartene fra år til år. Kjøttmeis og svarthvit fluesnapper har tydeligvis erklært hverandre krig på kniven. Slagsmål om holken kan ende med døden for den ene. Vendehalsen kan også kaste ut flue- snapperfamilien av holken ute i ha- gen. En ting oppdager en snart og det er at «the survival of the fittest» er en lovregel som også gjelder våre fugler. Enkelte går under, men det er svært sjelden det er fare for selve arten. Naturen høster på alle stadier av fuglenes liv. Har en en del holker kan en fornemme tragediene om en ikke selv er direkte vitne til dem. Påbegynte reir som aldri blir full- ført, nettopp ferdige reir som er øde- lagt. Et fullagt kull som aldri blir ruget. Et halv voksent kjøttmeiskull ødelagt av hvit fluemark hører med i bildet og vitner om den harde kam- pen for tilværelsen fuglene må igjenn- om hvis vi også i fremtiden skal kunne opprettholde livskraftige fuglestammer. Naturens mekanismer er ubønnhørlige og hensiktsmessige. I de ca. 2 milliarder år livet har eks- sistert på jorda har det ikke vært anderledes. Enkelte dyrearter går til grunne og nye ser dagens lys. Dette har også hatt gyldighet for fuglene siden urfuglen dukket opp i jura- tiden for ca. 150 millioner år siden.

Artsutvalget i holkene er forbløf- fende stort. Selv om ikke alle hulru-

gerne er holkrugere er det grunn til å vente ca. 27 arter fordelt på 5 standardholktyper og noen spesial- holktyper.

Av standardholkrugere har vi: stær, pilfink, spurv, spettmeis, kjøtt- meis, blåmeis, svartmeis, toppmeis, lappmeis, løvmeis, svarthvit fluesnap- per, rødstjert, vendehals, spurveugle, haukugle, perleugle, kattugle, kvin- and, laksand, lappfiskand og skog- due.

Som spesialholkrugere regnes: linerle, trekryper, rødstjert, lårn- svale, slagugle og grå fluesnapper.

Når en samtidig tenker på ut- bredelsen av disse artene i landet skulle det være muligheter for god holkfangst de fleste steder.

Noen holktips til slutt

Bruk galvaniserte spiker, og beis holkene utvendig. Holken med hengslet eller avtagbart tak egner seg både til reingjøring og observa- sjoner. Holken med svingbart for- stykke egner seg bare for reingjøring ikke observasjoner. Holker som henges ut i skog bør sikres med nel- likspiker eller metallplate rundt inn- gangshullet så spetter og ekorn ikke hakker eller gnager seg inn.

Avstanden mellom holkene bør ikke være mindre enn 10—20 meter, opptil 50—100 meter. For de fleste arters vedkommende skal holkene ikke henge høyere enn 0,5—2,5 me- ter. Holker for kvinand, ugle skog- due, stær, blåmeis og rødstjert bør henge 3—4 meter over marka. Hol- kene må reingjøres og etterses hver vår. La fuglene være mest mulig i fred. Titt ned i holken bare en sjel- den gang for ikke å forstyrre fuglene under rugingen.

Aldri sittepinne på holkene. Aldri spiker i trestammer.

Stortroll går inn for småtroll.

Grilstad Fabrikker i Trondheim, med- lem av Trollklubben, har skaffet seg en lokal avlegger, «Småtrollklubben». Den er minst like eksklusiv som selve Troll- klubben, ettersom medlemstallet er be- grenset til 10 og forpliktelsene meget alvorlige. Medlemmene forplikter seg til å holde sine nærmeste omgivelser og parken og skogen på Grilstad fri for søppel og skrot. Til gjengjeld får alle medlemmer utlevert et troll og et trollbrev til å ha over senga. Stortrollet utbetaler 10 kroner for hver vel fullført lørdagsoppdydding og skaffer foredrag, film o. l. til småtrollenes 14-daglige møter, der serveringen er fastsatt til 1 flaske solo og to brød- skiver pr. trollhode.

14-åring ønsker brev.

Arlid Østbø Nilsen, Fjellveien 8, Drøbak, og Ola Brage Hansen, Drøbak, begge 14 år, går sterkt inn for natur- vernet, og vil gjerne brevveksle med jevnaldrende gutter og jenter med sam- me interesser.

Strammete regler for isbjørnjakt.

Ved kongelig resolusjon er det nå ved- tatt nye bestemmelser for sportsjakt på isbjørn. Unger og binner med unge skal ikke kunne felles, og hver deltaker i tursist- eller sportsjaktekspedisjoner skal bare ha lov til å skyte en bjørn. Minste tillatte kaliber skal være 6.5 mm, og fartøyets besetning skal ha plikt til å påse at dyra avlives uten unødige li- delser.

Nytt middel mot oljesøl.

I Nederland har en ny type pram som skal skumme spillolje opp av sjøen vært i prøvedrift. Prammen er 14 meter lang og 4 meter bred, og ved hjelp av to stive bomber som stikker skrått ut fra skroget iremover kan den skumme olje fra vannflaten i en 20 meter bred stripe. Oljen blir ført langs bommene og inn gjennom åpninger i skipssiden. Inni rom- met vil oljen flyte opp, og vannet under blir pumpet overbord. Rommet rommer 20 tonn olje.

Sjursjø

7075 kroner i skudd- premie på jerv

I de fleste bygder i Nord- Gudbrandsdal og Valdres er skuddpremien på jerv nå kom- met opp i 6075 kroner. Rekord- den innehar Lom og Skjåk, der premien er 7075 kroner. Etter denne økningen av skuddpremie- beløpet «regner man med å ha lagt et godt grunnlag for arbeidet mot rovdyrplagen», heter det i en melding i «Lillehammer Til- skuer». Det har avisen sikkert rett i!

Men mer interessant ville det være å få vite hvor lenge myn- dighetene akter å følge med i denne premiegolopen, uten å skaffe seg eksakt viten om den praktiske nytten av skuddpre- miesystemet og uten å ta ikke målbare naturverdier i betrakt- ning ved forvaltningen av vår stammer av store rovdyr.

HAR DE HUSKET KONTINGENTEN?

Som bilag til Norsk Natur nr. 1 fulgte postgiroblankett for med- lemskontingent 1965.

Det er fremdeles noen som ikke har betalt. Skulle blanketten være kommet bort, kan De bruke en vanlig giroblankett og overføre beløpet til Norges Naturvernfor- bund, Cort Adellers gate 14, Oslo, postgiro nr. 9460.

Kontingenten kan også sendes i sjekk, eller som bankgiro til konto nr. 24657/163.

Vennligst skriv navn og ad- resse tydelig, og angi hva beløpet gjelder.

REISELIVETS SYN PÅ NATURVERNET

Hovedstyret i Landslaget for Reiselivet i Norge har vedtatt følgende uttalelse om naturvern:

Landslaget for Reiselivet i Norge er av den oppfatning at vårt lands naturherligheter og ressurser på mange områder er så små at vi ikke har råd til å la være å utnytte dem. Selv om en industriell utbygging innebærer til dels kraftige innhugg i naturen, er vi tvunget til å gjøre disse ofre for å sikre at vårt land følger med i den økonomiske utvikling i verden. Imidlertid er det i vårt tyntbefolkete land så store arealer at det må være mulig å utnytte landets muligheter for industrireise og *samtidig* bevare en rekke av våre viktigste naturherligheter. I en fremtidsutvikling må man gjøre regning med et enormt krav fra vår egen befolkning om ferie- og friluftsområder, særlig i nærheten av de tettbyggede områder av vårt land. Dessuten vil strukturelle endringer i energiproduksjonen utvilsomt medføre en omvurdering av våre naturressurser på dette område.

Ikke minst mener vi at våre bevarte naturherligheter som fritidsområder for andre nasjoner på lengre sikt innebærer en uvurderlig fortjenstmulighet for kommende generasjoner i Norge. De naturherligheter som mer og mer forsvinner i de tettbygde land, kan ved fornuftig planlegging fra vår side bevares uten særlig store investeringer, og blir et av vårt lands store aktiva i fremtidens økonomiske samkvem mellom nasjonene.

Naturvernet har mange aspekter, og berører hele vårt land. Eksempelvis nevner vi vannforurensing av våre vassdrag og fjorder, skjemmende hyttebebyggelse ved strender og i fjellområdene, tørrlagte elver og fosser, enorme oppdem-

ninger på fjellviddene og stenhauger på øyenfallende steder langs våre dalfører.

Det stilles store krav til så vel de estetiske som de økonomiske faktorer, og de enkelte komponenter lar seg vanskelig løsrive fra hele sakskomplekset.

Landslaget for Reiselivet i Norge vil på det bestemteste be om at det her blir utarbeidet en landsplan, og at vårt lovverk om naturvern blir ført åjour på bakgrunn av den betydning disse saker nå har fått.

Vi mener at det nå bør kunne bestemmes hvilke vassdrag som kan og bør bevares for ettersekten, slik at utbyggingen kan konsentrere seg om andre områder. Vi vil her sterkt understreke at man for ettersekten bevarer en del monumentale fossefall som ligger på eller like i nærheten av de store reiseruter. Som typiske eksempler på dette vil vi nevne Vøringsfossen, Låtefoss og Stigfossen.

Når det gjelder spørsmålet om natur- og nasjonalparker, vil vi understreke betydningen av de uberørte områder som foreslås behandlet i innstillingen fra Naturvernrådet. Imidlertid må ikke denne sak overskygge de fremtidige krav om større friluftsområder hvor det ikke vil være nødvendig å eliminere en rimelig økonomisk utnyttelse av områdene.

Landslaget for Reiselivet i Norge vil uttrykke sin tilfredshet med de to viktige innstillinger om vassdragsfredning og natur- og nasjonalparker som foreligger, men vil sterkt understreke at disse bare utgjør deler av et totalt sakskompleks, som må løses i sammenheng og under en generell landsplan. I denne plan må inngå en verdsetting som strekker seg langt ut over dagens behov og dagens situasjon. Og de fordeler som våre store relativt uberørte naturområder representerer i fremtidens økonomiske og sosiale liv, må i denne forbindelse bli tatt opp til samvittighetsfull og systematisk verdsetting.

NNV's faglige råd.

I oversikten i «Norsk Natur» nr. 1 over organisasjoner og institusjoner som er representert i Naturvernforbundets faglige råd, var dessverre Landslaget for Reiselivet i Norge falt ut. Altså: Landslaget for Reiselivet er tilsluttet forbundet og representert i rådet ved sin administrerende direktør Erling Storrusten.

„Staa vakt om naturen!”

Staa vakt om naturen! Slaa angrepet ned!
Dæm op mot de hissige hjerner! —
La fjeldvidda hvile i soldagens fred —
i drys av de evige stjerner! —
Slaa døgnets urolige røster med ban! —
Lys fred paa de fattige lier! —
Gi Norge et lysende „Ingen-mands-land”,
hvor skapningens herre tier! —

Theodor Caspari

VERN OM VÅR VAKRE NATUR —

Annonsen er innrykket av A/S HANSA BRYGGERI — Bergen

*Å drive bank er noe
mer enn å telle penger*

Snakk med våre folk. De lærte seg «bank»
for å tjene Dem, og er alltid rede til å
dele sin viten med den som ønsker råd.

BERGENS PRIVATBANK